

İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE (5.Sınıflar) PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİNİN UYGULANABİLİRLİĞİ

Çiğdem ÜNAL - Ramazan SEVER

*Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi
Öğretim Üyeleri , Erzurum*

Özlem YILMAZ

M.E.B. Şükriüpaşa İlköğretim Okulu Öğretmeni , Erzurum

ÖZET

Problem çözme yöntemi, bilgiyi aktarma yerine yaratıcı bilgiyi üretmek için çocuklara yaratıcı ve üretici olmayı öneren bir yaklaşım biçimini ortaya koyar. Böylece öğrenciler bu yöntemi kullanarak, bilgileri öğrenmeyi beceri ve tutumlarını geliştirerek bunları kullanmayı ve karşılaştıkları sorunları çözmeyi kolaylıkla başarabilirler.

Sosyal Bilgiler dersinde problem çözme yönteminin uygulandığı deney grupları ile klasik yöntemlerin uygulandığı kontrol grubundaki öğrencilerin (5.Sınıf) son test puanları ortalamaları arasında önemli farklar ortaya çıkmıştır. Kısacası problem çözme yönteminin Sosyal Bilgiler dersinde, öğrenci başarısı açısından daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Bu yöntemin işleyişinde; öğrencileri etkin olarak öğrenmeye katılmış ve daha çok motive olarak grup amacını gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Yöntem öğrenciler tarafından çok sevilmiş, ilgiyle karşılanmıştır. Yöntemin uygulandığı sınıflarda öğrencilerin %90'ını söz konusu yonteme devam etmek istediklerini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler:

Problem çözme yöntemi, Sosyal Bilgiler Öğretimi.

THE APPLICABILITY OF PROBLEM – SLOVING METHOD in SOCIAL SCIENCES in PROMARY CURRUCULUM

ABSTRACT

Problem solving method is an appraach to learning which focuses on teaching children how to be creative and productive in getting knowledge instead of simply transferring knowledge. Thus, using this tecnigue, students can easily achieve absorbing knowledge, using and imroving their skills and attitudes and finally overcoming the problems they ever face.

In order to conduct the procedures of this research, two different groups of fifth year studens were chosen. This careful selection qas carried out through a pre – test. Then, while one of the groups (the Control Group) continued learning in classical method, the other group (the Experimental Group) carried on learning in proble solving method. At the end of the scheduled time, a post – test has shown that there are significant differences between the averoges of the post – test scores of each group. In brief, the problem – solwing method has been proved to be more effective. Burning the process, the students qere highly motivated and participated the learning activity actively . 90 per cent of the students staed thet they had found the method in guestion useful and interesting.

Key Words:

Problem solving method, Teaching social sciences.

1. GİRİŞ

Sosyal Bilgiler dersi; öğrencilerin toplumsal sorumluluğa hazırlanması ve sorunlara çözüm üretilebilmesi, vatandaşlık programı çevresinde, topluma faydalı bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

Toplumda etkin vatandaş, görev ve sorumluluğunu bilen ve uygulayabilen kişidir. Birey bilgiyi edinmekle yetinmeyip, nasıl elde edeceğini ve en uygun şekilde nasıl kullanacağını bilmelidir. Aynı şekilde, bilgi yorumlayıp uygulayabilmeli, çeşitli fikir ve verilerle iletişime geçebilmeli etkili unsurlar arasında ilişkilendirme yapabilmeli, problemlere çözüm bulabilmelidir. Toplumla sağlam ve sağlıklı bir şekilde uyum sağlayabilen bireyler Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili olarak; görev ve sorumluluklarını bilen, uygulamalı eğitim sistemi ile ülkenin gelişmesi için çalışan, ahlaki değerlere sahip, tutumlu birer vatandaş olabilmeleri gerekmektedir. (Demirtaş, 1997. s-1)

Sosyal Bilgiler programının öğretimine rehberlik eden üç ana yaklaşımdan bahsedilmektedir. (Erden, 1998, s.7.) Bu yaklaşımlardan birincisi “vatandaşlık aktarımı olarak öğretilen sosyal bilimler”dir. Burada amaç sergilemek değil aktarmak, öne sürmek ve gerekçeler açıklamaktır.

İkinci yaklaşım ise; “Sosyal Bilimlerin bir Sosyal Bilim olarak öğretilmesidir” sosyal bilimler, insan davranışlarını çeşitli yönlerden nesnel bir yaklaşımla inceleyen alanlardan meydana gelmektedir. Sosyal bilimlerin içeriği, kendi aralarında bağlantılı ve kompleks, toplumsal yaşantıdan türetilmiştir.

Üçüncü yaklaşım ise “SOSYAL BİLGİLER’in düşünerek öğretme yoluyla öğretilmesi yaklaşımı olup, öğrencilerin bireysel ve toplumsal problemlere tutarlı, mantıklı ve düşünerek çözüm üretmelerini sağlamaktır.

Yapılan bu araştırmanın amacı problem çözme yönteminin, klasik yöntemlere göre öğrenci başarısı üzerindeki etkinlik durumunu karşılaştırmaktır. Araştırmanın amacı gereği deney ve kontrol grupları oluşturulmuş, grupların hepsine de çalışmalara başlamadan önce ön test, çalışmaların bitiminde de son test verilmiştir. Ön ve son testi oluşturan sorular birbirinin aynıdır.

2. PROBLEM VE PROBLEM ÇÖZME

Kökeni Latince olan problem, Arapça’dan mesele, Türkçe’de sor kökünden türetilen sorun olarak ele alınmaktadır. Sorun, çözümlenmesi, öğrenilmesi bir sonuca varılması gereken engelli, sıkıntılı durumu ifade eder. *Türk Dil Kurumu*’nun hazırlamış olduğu Türkçe sözlükte ise sorun düşünülüp çözülmeye konularak bir sonucu bağlanmaya değeri ya da gerekliliği olan durum olarak ele alınmıştır. *Binghaim*’e göre problem; bir kişinin istenilen hedefe ulaşmak amacıyla topladığı mevcut güçlerinin karşısına çıkan engeldir. *John Adair*’e göre problem; önünüze atılmış engelleyici durumdur. Ayrıca *Adair*, problemin aslında çözümü içerdiğini, tek yapılması gerekenin verileri yerlerine yerleştirmek olduğunu belirtmiştir. *Stevens*’e göre problem; bir ortamdan veya durumdan daha çok tercih edilen bir başka ortama veya duruma geçiş esnasında önümüze çıkan engeller, zorluklar olarak tanımlanmıştır. *Vangudiy*’e göre problem; plân ile olması gereken arasındaki uçurumdur. *Kneeland*’a göre problem: bir şeyin olması gerektiği durumuyla, var olan durumu arasındaki fark olarak tanımlanmıştır.(Kalaycı, 2001. s.8) *Ülküer*’e göre problem çözme; bir kişinin problemi hissettiğinden ona çözüm bulununcaya kadar geçirdiği bir düşünme sürecidir. *Demirel*’e göre problem çözme; İstenilen hedefe varabilmek için etkili ve yararlı olan araç ve davranışları türlü olanaklar arasında seçme kullanmadır. Genel anlamda problem çözme; öğrencilerin karar verme ve çözüm üretme yeteneklerini geliştirmek için kullanılan bir öğretim yöntemidir. (Özden, 1999, s.161)

Bu güne kadar problemler çeşitli şekillerde sınıflandırılmışlardır. Bu sınıflamalar yapılırken iki nokta esas alınmıştır. Birincisi, sosyal yaşamımızda karşımıza çıkan problemler, ikincisi fizik, kimya, matematik derslerindeki gibi yolu, metodu belli olan problemlerdir.

Yapılan problem tanımlamaları incelendiğinde genel olarak üç temel özellik ortaya çıkar:

1. Problem, karşılaşılan kişi için bir engeldir. Engel her problemde aynı değildir. Ancak her problemde amaç bu engeli aşmak, çözüme ulaşmaktır.
2. Problem kişinin çözmek için gereksinim duyduğu durumdur.

3. Kişi problemle daha önce karşılaşmıştır ve problemi çözmek için bir hazırlığı yoktur. (Kalaycı, 2001, s.18–19)

2.1. ÖĞRETİMDE PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİ

Öğretim yöntemi olarak kullanılan problem çözme sürecinde; problemler bir durumla başa çıkma yolları derslerdeki konular aracılığıyla uygulamalı etkinlikler çerçevesinde adım adım öğrenciye verilerek öğretilir.

(Kalaycı, 2001, s.20) Sınıf ortamındaki problem çözme, günlük hayatta da aynı şekilde kullanılır. Örneğin; istediği maket uçağın nasıl yapılacağı, malzemeleri nereden temin edeceği, bununla ilgili gerekli bilgilere nasıl ulaşacağı... vs. sorunlar çocuk için bir problemdir. Aynı şekilde Sosyal Bilimler dersinde çevre kirliliği ve çözüm yolları hususu da bir problemdir. Bu problemlerden birincisi yani özel olanı, genel olandan elbette ki daha ön plândadır. İşte bu noktada öğretmenin problemi ele alış şekli, çocuğun çözümde direkt etkili olması, problem çözümündeki tüm aşamaların karşılıklı etkileşimle gerçekleştirilmesi çocuğun genel problemle de birebir ilgilenmesini sağlayacaktır. Bu durum ayrıca çocuğun problem çözme yeteneğini geliştirecek problemin çözümü aşamasındaki tüm fikirler çocuğu bilişsel yönden geliştirecektir. Zira problem çözme çocuğa hem iç hem de dış kaynaklardan nasıl yararlanacağını öğretir. Problem çözme sürecinin basamaklarını uygulayabilen bir öğrenci ileri ki yaşantısında gerek kişisel problemlerini gerekse toplumsal problemleri çözecek yeterlilikte olacaktır. Giderek değişen ve gelişen dünya şartlarında da istenilen, kendi ayakları üzerinde durabilen sorunları çözmeye pratik, azimli, başarılı ve katılımcı bireylerdir.

Eğitim-Öğretimde problem çözme yönteminin yeri ve önemine dair yapılan çeşitli araştırmalar vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Havai Üniversitesi Fizik Profesörü Mcalister(2000) “Öğrenme ve Problem Çözme” adlı makalesinde, her gün binlerce sınıfta, öğrenci ve öğretmenlerin akıllarında tatmin olmadığı ancak kürsünün önü ve arkasında “herkes anlıyor” hissini oluşturduğu çok çarpıcı konular üzerinde mükemmel derslerin verildiğini ardından öğrencilerin bu yeni fikirleri anlamaya çalıştıkları, ancak o günün yeni kavramların hazmedip kavrayamadığından bu bilgileri istenilen amaca uygun olarak kullanamadığı belirtilmiştir. Okullarda gösteri amaçlı materyal, laboratuvar, video, bilgisayar kullanılarak çok çeşitli sunumların yapıldığını, ödevlerle derslerin ve kitaplardaki bilgilerin pekiştirildiğini, ancak “halâ problem çözemedikleri” konusunda araştırma sonuçlarının bulunduğu vurgulanmaktadır.

Lawrens’in (1990) yaptığı araştırmada, Ameraki İlköğretim Programı amaçlarında yer alan problem çözme becerilerinin kazandırılmasına ilişkin hedeflerle uygulamalar arasında önemli farklar bulunduğu saptanmıştır.

Newman (1988), Newton ve Gott (1989), İlköğretim ve Ortaöğretimde çoğu öğretmenin problem çözme yönteminin önemine inandıklarını, ancak beklenen düzeyde bu yöntemi kullanmadıklarını saptamışlardır. Halâ ders kitabı öncelikli eğitim aracı olurken, çözülmüş problemlerin öğretmen tarafından

tekrarının da kullanılan en yaygın teknik olduğu görülmüştür. Bu araştırmaya paralel olarak *Safran* (1993)'ın yaptığı araştırma sonucunda Ankara ili ilköğretim okullarında ki tarih öğretmenlerinin, problem çözme yöntemini, Tarih dersinde kullanabileceklerini farkında olmadıklarını ortaya koymuştur.(Yılmaz,2002:49)

2.2. PROBLEM ÇÖZMEDE ÖN KOŞUL DAVRANIŞLAR

Problem çözme becerisi için ön koşul davranışlar;

Problemi Hissetmek: Problemin hissedilebilmesi için çocuklara ön davranış olarak “farkında oluş” özelliği kazandırılmalıdır. Zira çocuk çevresinde olup bitenleri, görüp-anlayabiliyorsa problemi de hissedip tespit edebilir.

Sorgulama: Eleştirel düşünme yeteneğinin temeli sorgulamalıdır. Mantıklı düşünmeyi gerektirir. Öznelleşen insan, sorunlarda seçenekler belirler ve bunlardan en mantıklı olanın üzerinde düşünür.

Açık görüşlülük: Demokrasi ve hoşgörünün bu denli önem arzettiği günümüzde bu madde daha da değer kazanmaktadır. Öyle ki problemin çözülmesine yönelik her türlü fikre açık olunmalıdır.

Kabul Etmeye Açık Oluş: Yeniliklere açık olunmalı, gelenekçi kalıplar içerisinde boğulmamalıdır. Özellikle de eğitim-öğretim sürecinin tamamlanmasında gelenekçi kalıplar engleyici unsurlar olabilir.(Nas, 2000, s.126)

2.3. PROBLEM ÇÖZÜMÜNDE BİLİMSEL SÜREÇLER

Problem çözme yönteminde çözümleme, bireşim, tümevarım, tündengelem şeklindeki bilimsel süreçlerden yararlanır.

Çözümleme: Bütünün kendisini oluşturan parçalarına ayrılması durumudur. Maddesel ve duygusal çözümleme şeklinde ikiye ayrılır. Örneğin; bir araba motorunun parçalarına ayırmak maddesel motorlu araçların tarihteki gelişimi yahutta ulaşımı kolaylaştırarak dünyanın küçülmesindeki etkileri duygusal çözümlemedir.

Bireşim: Çözümlemenin tersine parçalardan tekrar bütünü elde etme esasına dayanır. Çözümlemenin ardından mutlaka bireşim gereklidir. Zirâ her nesne ya da durum bütünlüğüyle anlam kazanır. Parçalar bütünü anımsatır, ancak yansıtmaz.

Tümevarım: Tümevarım, gözlemleyerek, inceleyerek, deneyerek, deney yaparak özel durumlardan, örneklerden, olgulardan genellemelere varma yoludur. Özelden genele gidilir. Çocuklarda ortalama olarak 7-8 yaşlarında tümevarım yoluyla düşünme sistemi başlar. Bu sistem özellikle ilköğretimin birinci basamağında uygulanmalıdır. Çünkü “Küçük çocuklarda gözlenen daha çok tümevarım türünden akıl yürütmedir.(Doğan, 1991, s.352)

Öğrencinin aktif olmasını gerektiren bu yöntemin uygulanışı her ne kadar zor olsa da çocuğu bilimsel açıdan tanımlayarak topluma hazırlar. Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere genellemeler öğretilirken tümevarım yönteminin kullanılması daha etkili olabilir.(Erden, 1998, s.51)

Tümdengelim: Tamamen zihinsel işlem gerektiren bu sistemde yeni bilgi elde edilmez. Var olan bir bilginin, ifadenin kanıtlanması amacına dayanır. İlköğretim aşamasında çocuklar genellikle somut düşündükleri için soyut düşünme yeteneği gerektiren tümdengelim kullanılmaması daha iyi olur. Ancak alıştırmak amacıyla zorlayıcı olmaksızın bazı bilgilere uyarlanabilir.(Binbaşoğlu, 1974, s.121)

2.4. PROBLEM ÇÖZME AŞAMALARININ AÇIKLANMASI

İyi bir öğretmen, öğrencilerinin eğitim-öğretim etkinliklerinde zihinsel sürecinin nasıl işlediğini bilir ve bu sürece uygun olarak eğitim-öğretimde uygun yöntem ve metotları belirler. Ayrıca dersin nasıl bir yol takip edilerek ele alınacağını öğrenciye bildirilmesi yani hedeflerin bilinmesi yöntemin nasıl uygulanacağını belirtmesi eğitim-öğretimde amaçlara ulaşmayı sağlayacaktır. Problem çözme sürecindeki sekiz madde tek tek açıklanmalı öğrenciler kendilerinden ne beklediğini veya derste ne öğreneceklerini bilirlerse, kendilerini hedeflere ulaştırarak uyarıcıları daha dikkatle izlerler.(Kalaycı, 2001, s.43)

Önceden hazırlanan ders plânı doğrultusunda;

1. Dersin hedefleri ve ardından belirtilen dokuz aşama tek tek açıklanır.
2. Gelebilecek sorular yanıtlanır.
3. Ders plânında yer alan süre kısmı öğrencilere ayrıntılı biçimde açıklanır.
4. Öğrencilerin hazırlayacağı grup plânında da süre ve hedeflerin yer alması gerekliliği vurgulanır.
5. Öğretmen öğrencilere bu plânlamanın nasıl yapılacağını, bu aşamayı açıklarken örneklerle anlatır.
6. Sınıfın düzeyine göre bu açıklamalar yalnızca öğretmen değil, öğrenciler tarafından da yapılabilir.

2.5. PROBLEMİN ANLAŞILMASI

Problem Çözme yönteminde başarılı olabilmek için öncelikle yöntemin iyi bilinmesi, iyi kullanılması ve düşünme sürecinin yöneme uygun olarak işletilmesi gerekir. Yöntem, arada bir değil, hayatta karşılaşılabilecek problemlere karşı tecrübe edinmiş şekilde, devamlı kullanılmalıdır. Sorunu anlamamanın sorun olduğu bir durumda, problemin anlaşılması aşaması en önemli aşamalardan biridir.

Problemin anlaşılması aşamasında yer alan etkinlikler;

1. Çalışma, bireysel mi grupla mı yapılacak, bunu belirlemek,
2. Konuyla ilgili problemlerin ortaya konulması,
3. Problemlerin içinden bir ya da bir kaçının seçilmesi,
4. Seçilen problem hakkında bilinenlerin sorulması,
5. Seçilen problem hakkında bilinmeyenlerin sorulması,
6. Problemlerle ilgili başka problemlerin bilinip bilinmediğinin sorulması,

7. Bu probleme benzer başka bir problemin daha önce çözümlenip-çözülmediğinin sorulması,
8. Problemin ufak parçalara bölünmesi,
9. Bu parçaların tablolaştırılması,
10. Bu parçalar arasında bağlantılar kurulması,
11. Problemin ne tür bir problem olduğunun sorulması,
12. Probleme “ne kadar acil, kim kimler sorumlu” sorularının sorulması,
13. Problemin tanımlanması,
14. Problemin farklı şekillerde tanımlanması,
15. Amaçların belirlenmesi.(Yılmaz,2002:51)

3. PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİNDE SINIF UYGULAMALARI (BİR ÖRNEK)

Bu bölümde 2000–2001 Eğitim–Öğretim yılında, iki ayrı ilköğretim okulu 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde problem çözme yöntemiyle işlenen ders örneği sunulmuştur. Farklı şubelerde, farklı konular problem çözme yöntemiyle işlenmiştir. Ancak işlenen bütün ders örneklerini sunmak mümkün olmadığı için sadece bir tanesi örnek teşkil etmesi amacıyla verilmiştir.

A– İLKÖĞRETİM OKUL (5–A SINIFI)

- Ders** : SOSYAL BİLGİLER Süre: 4 ders saati
Konu : Mondros Ateşkes Antlaşmasından sonra Osmanlı Devleti'nin durumu
Mondros Ateşkes Antlaşmasından Sonra Yurdumuzun durumu
Amaç : Mondros Ateşkes Antlaşması ile ilgili temel olgular bilgisi
Mondros Ateşkes Antlaşmasıyla ilgili Temel Olguları Açıklayabilme
Yöntem : Problem çözme yöntemi
İşleniş :

Birinci derste öğretmen öğrencilere, ilk olarak hangi konuyu nasıl bir yolla öğrecekleri konusunda bilgi verir. Daha önceden bilgi verilmiş olsa da, problem çözme yöntemi ve aşamaları konusunda genel bir tekrar yapılır. Çalışmanın bireysel mi grup çalışmaları mı olacağı belirlenir. Öğretmen, konunun içeriğini dikkate alarak bu çalışmanın bireysel yapılmasını daha uygun bulmuştur.

Problem “Milli Mücadele Yılları” adlı bir hikâyeye ele alınır.

Milli Mücadele Yılları

1914–1918 yılları arasında meydana gelen 1. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti, savaşa birlikte girdiği İttifak Devletleri'nin yenilmesi dolayısıyla yenik sayılıyor, 30 Ekim 1918'de İtilâf Devletleriyle Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalıyor. Bu antlaşmadaki bazı maddelere dayanarak düşman yurdumuzu yer yer işgallere başlıyor, her taraf ateş içinde, kan gödeyi götürüyor. Düşman ilerliyor... girilen tüm şehirler, kasabalar ve köyler yakılıp-yıkılıyor, idamlar, katliamlar birbirini takip ediyor. Irz ve namus ayaklar altında... zulüm ve işkence kasırgası memleketi kasıp-kavuruyor. Diğer yandan

memleketin müdafaa imkânları (ordusu–silahı) elinden alınarak, milletin eli kolu kısıkırak bağlanıyor. Hiçbir ümit yıldızı yok, halk perişan... Memleketin ufukunu kara bulutlar kaplamış, insanlar korku ve ümitsizlik içinde acizlik ve fakirlikle kıvraniyor. Başsız, muhafazasız iki ateş arasında kalmış ve ne yapacağını bilmiyor. Düşman gazeteleri bağıyor: “Türkler ölmüştür. Mezar taşına ne yazılırsa yazılsın. Onlar için artık diriliş yoktur.”

Hikâye anlatımından sonra öğretmen, tüm öğrencilere ellerindeki diyagramlara hikâyede tespit ettikleri problemleri yazmalarını ister. (5/A sınıfında yapılan bu çalışmada sınıftaki üç öğrencini problem çözme sürecindeki çalışmaları ele alınıp–incelenecektir).

Öğretmen öğrencilerin diyagramlarını tek tek inceledikten sonra, kendi diyagramını tahtaya asar. Öğrenciler bu diyagramdan kendi buldukları problemlerin doğruluğunu değerlendirirler.

Yurdumuzun işgali edilmiş olması,
Ordumuzun dağıtılmış olması,
Silahımızın olmaması,

AHMET

Düşmanın Yurdumuza girişim olması,
Açlık fakirlik olması,
Silahımız ve ordumuzun

AYŞE

Can Mal Güvenliği olmaması,
Halkın ümidini yitirmesi,
Silah olmaması,

TARIK

Düşman İşgali
Can, mal, namus güvenliği olmaması,
Ordunun terhis edilerek silahların alınması,
Halkın korku ve endişeden büyük bir güvensizlik içerisine düşmesi,
Halkın başsız kalmış olması,

ÖĞRETMEN

Hikâyeye göre tespit edilen problemler şu şekilde ele alınır;
Düşman işgali neden bir problemdir? (Tüm sınıfa beş dakikalık bir düşünme süresi verilir).

Ahmet: Can güvenliğinin olmamasından dolayı,
Ayşe : Bize ait olan topraklara yabancılar girdiği için,
Tarık : Can, mal ve namus güvenliğini tehdit ettiği için,

Can, mal, namus güvenliğinin olmaması neden bir problemdir?
Ahmet: Çünkü bunlar her insan için dokunulmaz birer haktır.
Ayşe : Bunlar insanlara doğuştan verilmiş haklardır.
Tarık : Özgür yaşayabilmek için can-mal, namus güvenliği olmalıdır.

Ordunun terhis edilip-silahların alınması neden bir problemdir?
Ahmet : Ordu, millet, bağımsızlığının güvencesidir.
Ayşe : Milletın kendisini savunabilmesi için ordu ve silah şarttır.
Tarık : Ordu, devletlerin geleceğini güvence altına alır.

Halkın korku ve endişeden büyük bir ümitsizliğe düşmesi neden bir problemdir?
Ahmet : Çünkü böyle bir durumda halk kendisini savunamaz.
Ayşe : Halkın iç huzuru bozulur, büyük bir kargaşa meydana gelir.
Tarık : Birlik-beraberlik bozulur.

Halkın başsız kalmış olması neden bir problemdir?
Ahmet : Ortak bir karar alınamayacağı için.
Ayşe : Bu durum daha kolay yenilgiye sebep olacağı için.
Tarık : Başsızlıktan dolayı halkın büyük bir karmaşa içerisine düşmesinden dolayı.

Öğretmen öğrencilerden bu problemlerden herhangi birisini seçerek çalışmalara başlamalarını ister. Belirlenen her beş problemi altı öğrenci ele alacak şekilde seçmeler yapılır. Ahmet, düşman işgalini; Ayşe ordunun terhis edilip-silahlarına el konulmasını; Tarık, halkın başsız kalmış olmasının problem olarak seçer ve çalışmalara başlarlar.

Ahmet

Düşman işgali problemi ilgili neler biliyorum?	Düşman işgali problemiyle ilgili neler bilmiyorum?
Nelerin işgal edildiğini? Neden işgal yapıldığını? Hangi devletlerin nereleri işgal ettiğini? İşgallerle milletlerin bağımsızlığının elimizden alındığını? İşgallerin bayrağımızı ve dilimizi tehdit ettiği.	İşgallerin verdiği zararların boyutlarını, Halkın işgallere karşı neler yaptığını, İşgali yapan devletlerin neye güvendiğini.

1. Öğretmen tarafından oluşturulabilir form**Ayşe**

Ordunun terhis edilip silahlara el konulması problemiyle ilgili neler biliyorum?	Ordunun terhis edilip silahlara el konulması problemiyle ilgili neler bilmiyorum?
Bu durumun memleketi parçaladığını, Mücadele edilmesini engellediğini, Yabancı devletlerin yurdumuzu kolayca işgal ettiğini, İşgallerden dolayı can-mal-namus güvenliğinin kalmadığını, Fakirliğe yol açtığını,	Bu durumda devletin nasıl tepki verdiğini, Milletin nasıl tepki verdiğini, Ordudan ayrılanların ne yaptığını,

2. Öğretmen tarafından oluşturulabilir form**Tarık**

Halkın lidersiz kalmış olması problemiyle ilgili neler biliyorum	Halkın başsız kalmış olması problemiyle ilgili neler bilmiyorum?
Halkın birlik ve beraberliğini bozduğunu, Daha kolay yenilgiye sebep olduğunu, Ülkede büyük bir kargaşaya sebep olduğunu, Halkın büyük bir ümitsizlik ve güvensizlik içinde olduğunu, İşgallerin daha kolay yapıldığını	O anda devletin başında kim olduğunu, Halkın bu sorunu fark edip-etmediğini, Bu durumda nasıl bir yol takip edildiğini,

3. Öğretmen tarafından oluşturulabilir form

Düşman işgaline yol açan alt problemler maddeler halinde sıralanır:

1. Devletimiz savaşta yenildiği için,
2. Devletimiz güçsüz kaldığı için,
3. Milletimiz kendisini kavunamadığı için,
4. Ordumuz, silahımız olmadığı için,
5. Devlet–millet iş birliği olmadığı için.

Ordumuzun terhis edilip–silahlara el konulmasına yol açan alt problemler maddeler halinde sıralanır:

1. Devletimizin güçsüz kalmış olması,
2. Savaşta devletimizin yenik sayılmış olması,
3. Milletimizin zayıf düşmüş olması.

Halkın lidersiz kalmış olmasına yol açan alt problemler maddeler halinde sıralanır:

1. Halkın birlik ve beraberliği bozulmuş olduğu için,
2. Devlet güçsüz kaldığı için,
3. Devlet–millet birlikteliği olmadığı için.

Düşman işgali problemi sonucunda oluşan problemler maddeler halinde sıralanır:

1. Bayrağımız ve dilimiz tehdit altında kalmıştır,
2. Bağımsızlığımız tehdit altında kalmıştır,
3. Can–mal namus güvenliği kalmamıştır,
4. Ümitsizliğe sebep olmuştur,
5. Devlette büyük bir kargaşa meydana gelmiştir.

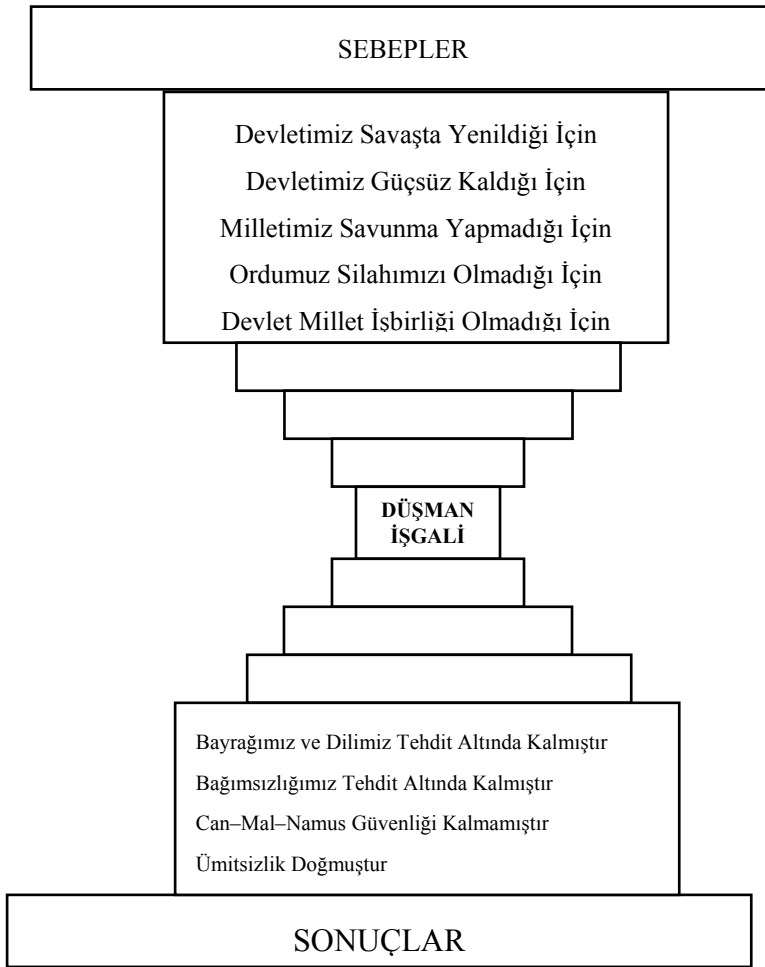
Ordunun terhis edilip–silahlara el konulması problemi sonucunda oluşan problemler maddeler halinde sıralanır:

1. Savunma gücü ortadan kalkmış,
2. Halkımızın güveni sarsılmıştır,
3. Memleket kolayca işgal edilmiş,
4. Memlekette can–mal–namus güvenliği kalmamıştır.

Halkın lidersiz kalmış olması problemi sonucunda oluşan problemler maddeler halinde sıralanır:

1. Halkın birlik–beraberliği bozulmuş,
2. İşgaller daha kolay gerçekleşmiş,
3. Halkta korku–endişe belirmiş,
4. Devlet ve millet arasında güvensizlik meydana gelmiştir.

Ele alınan üç problem içinde sebep ve sonuç şeklinde gösterilen alt problemler tek tabloda gösterilir.

4. Öğretmen Tarafından Oluşturulabilir.

III. İstatistikî Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde problem çözme yönteminin öğrenci başarısına etkilerini gözlemek için yapılan araştırmada elde edilen bulgulardan ortaya çıkan istatistikî sonuçlar üzerinde durulmuş ve elde edilen bulgular doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Çözümü : Araştırmanın denencelerine cevap olacak verileri toplamak amacıyla şu işlemler takip edilmiştir:

1. Birinci hafta araştırma gruplarına ön test verilmiştir.
2. Deney şartlarının yansızlığı açısından tüm gruplarda Sosyal Bilgiler dersi, sınıf öğretmenleri tarafından yürütülmüştür.
3. Deney ve Kontrol grupları belirlendikten sonra problem çözme yönteminin açıklanıp sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için bir hafta süre ayrılmış ve çalışma 2001–2002 Eğitim–Öğretim yılı boyunca sürmüştür.
4. Denel işlemin bitmesinden sonra tüm gruplara son test verilmiş ve istatistik işlemlerine geçilmiştir.

Tablo 1– Kontrol ve Deney Gruplarındaki Öğrencilerin Ön Test Puanları (A İlköğretim Okulu)

Gruplar	N Öğrenci Sayısı	X Ortalama	S Standart Sapma
Kontrol 1	30	18,893	9,644
Deney 1	30	19,15	8,052
Deney 2	30	16,456	8781

Tablo 2 – Kontrol ve Deney Gruplarındaki Öğrencilerin Ön Test Puanları (B– İlköğretim Okulu)

Gruplar	N	X	S
Kontrol 1	30	23,76	7,66
Deney 1	30	26,03	6,033
Deney 2	30	23,66	7,140624

Tablo 1 ve 2 incelendiğinde ön test puanlarına ilişkin ortalamaların A-İlköğretim Okul'nda:

-Kontrol 1 ve deney 1 gruplarında yakın

-Kontrol 1 ve deney 2 gruplarında ise dağılımın daha değişken olduğu gözlenmektedir.

B- İlköğretim Okulu'nda ise;

-Kontrol 1 ve deney 1 grupları kendi aralarında, kontrol 2 ve deney 2 grupları da kendi aralarında dağılım yönünden daha yakındır.

Tablo 3- Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Ön Test Puanlarının Varyans Analizi (A- İlköğretim Okulu)

Varyans Kaynağı	KT Korelasyon Katsayısı	Sd Serbestlik Değişimi	KO Korelasyon	F Frekans	P (%) Güçlük Derecesi
Gruplar Arası	579,908	2	,142	4,060	0,021
Gruplar İçi	6112,724	87	,146	-	-
Toplam	6792,631	89	-	-	-

Tablo 4- Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencileri Ön Test Puanlarının Varyans Analizi (B- İlköğretim Okulu)

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Gruplar Arası	84,956	2	42,478	,745	,478
Gruplar İçi	4949,500	87	57,006	-	
Toplam	5044,456	89	-	-	

Son Teste Göre Oluşturulan Dereceleri:

Denence 1 : Sosyal Bilgiler dersinde, problem çözme yönteminin uygulandığı deney gurupları ile klasik yöntemlerin uygulandığı kontrol grubunun son test puanları arasında, deney gurupları lehine anlamlı farklar vardır.

Problem çözme yöntemlerinin uygulandığı deney gurupları ile klasik yöntemlerin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin son test puanlarının ortalamalar arasında anlamlı farklar olup-olmadığı araştırılmış ve bu amaçla, son test puanları Varyans analizi ve ortalaalar arası farkın test edilmesinde kullanılan eşli guruplar bağımsız t-testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 5 – Kontrol ve Deney Guruplarındaki Öğrencilerin Son Test Uygulama Puanları (A– İlköğretim Okulu)

Gruplar	N	X	S
Kontrol 1	30	39,83	12,589
Deney 1	30	55,36	10,433
Deney 2	30	51,133	13,52

Tablo 6– Kontrol ve Deney Guruplarındaki Öğrencilerin Son Test Uygulama Puanları (B– İlköğretim Okulu)

Gruplar	N	X	S
Kontrol 1	30	45,56	12,458
Deney 1	30	74,96	12,3955
Deney 2	30	76,13	11,03838

Tablo 5 ve 6 incelendiğinde son test puanlarına ilişkin ortalamaların deney gurupları lehine daha yüksek bir dağılım; standart kaymalar açısından tüm gurupların benzer bir dağılım gösterdikleri söylenebilir.

Tablo 7 – Kontrol ve Deney Gruplarındaki Öğrencilerin Son Test Puanları Varyans Analizi (A– İlköğretim Okulu)

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Gruplar Arası	2830,156	2	1415,078	10,068	,000
Gruplar İçi	12228,30	87	140,555	–	–
Toplam	15058,46	89	–	–	–

Tablo 8 – Kontrol ve Deney Gruplarındaki Öğrencilerin Son Test Puanları Varyans Analizi (B– İlköğretim Okulu)

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Gruplar Arası	2208,36	2	11043,678	81,237	,000
Gruplar İçi	11827,10	87	135,944	–	–
Toplam	33914,46	89	–	–	–

Tablo 7 ve Tablo 8'deki bulgulara göre kontrol ve deney grupları arasında (2,87) serbestlik derecesinde ve ,000 düzeyinde anlamlı bir fark olduğu gözlenmektedir. Bu bulgulara dayanarak araştırmada uygulanan yöntemlerin öğrenci başarıları açısından etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 9 – A İlköğretim Okulu

	N Öğrenci Sayı	N Ortalama	Standart Sapma	Sd Serbestlik Değişim	T t Puanı	Anlamlık Düzeyi
Deney 1	30	55,36	10,433	12,583	-5,848	,000
Kontrol 1	30	39,83	12,589	–	–	–

Tablo 9'daki dağılımlar için uygulanan t testi sonuçlarına göre deney 1 ve kontrol gruplarının son test puanları 12,583 serbestlik derecesi ve ,000 düzeyinde çok anlamlı bulunmuştur. Araştırma süresi boyunca, öğrenci başarıları açısından oldukça yüksek düzeyde bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile elde edilen bulgular; problem çözme yönteminin, öğrenci başarısının artırıcı etkileri olduğu görülmüştür.

Tablo 10– A– İlköğretim Okulu

	N	X	S	Sd	T	Anlamlık Düzeyi
Deney 1	30	51,133	13,52	15,615	-3,227	,003
Kontrol1	30	39,83	12,589	–	–	–

Tablo 10'daki dağılımlar için uygulanan test sonuçlarına göre deney 2 ve kontrol gruplarının son test puanları 15,615 serbestlik derecesi ve ,003 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Araştırma süresi boyunca öğrenci başarıları açısından oldukça yüksek düzeyde bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile elde edilen bulgular problem çözme yönteminin uygulandığı deney 2 grubunda problem çözme yönteminin öğrenci başarısının etkileri olduğu görülmüştür.

Tablo 11– B–İlköğretim Okulu

	N	X	S	Sd	T	Anlamlık Düzeyi
Deney 1	30	74,96	12,3955	15,471	– 11,553	,000
Kontrol 1	30	45,56	12,458	–	–	–

Tablo –10'dakidağılımlar için uygulanan t–testi sonuçlarına göre deney 1 ve kontrol gruplarının son test puanları 15,471 serbestlik derecesi ve ,000 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Araştırma süresi boyunca öğrenci başarıları açısından oldukça yüksek düzeyde bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile elde edilen bulgular problem çözme yönteminin uygulandığı deney 1 grubunda problem çözme yönteminin öğrenci başarısını artırıcı etkileri görülmüştür.

Tablo –12 B–İlköğretim Okulu

	N	X	S	Sd	T	Anlamlık Düzeyi
Deney 1	30	76,13	11,03828	16,170	-11,449	,000
Kontrol 1	30	45,56	12,458	–	–	–

Tablo –11'deki dağılımlar için uygulanan test sonuçlarına göre deney 2 ve kontrol gruplarının son test puanları 16,170 serbestlik derecesi ve ,000

düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Araştırma süresi boyunca öğrenci başarıları açısından oldukça yüksek düzeyde bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile elde edilen bulgular problem çözme yönteminin uygulandığı deney 2 grubunda problem çözme yönteminin öğrenci başarısını artırıcı etkileri olduğu görülmüştür.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, problem çözme yönteminin öğrenci başarısına etkilerini sınamak amacıyla yapılan araştırmayla elde edilen bulgularda ortaya çıkan sonuçlar üzerinde durulmuş ve bulgular doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir.

Sonuçlar

Bu araştırma doğrultusunda elde edilen sonuçlar aşağıda verilmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde problem çözme yönteminin etkililiğini saptamaya amaçlayan bir araştırmanın kendi sınırlılığı içerisinde ortaya koymuş olduğu bulgular araştırmadaki denenciyi doğrular niteliktedir.

Sosyal Bilgiler dersinde problem çözme yönteminin uygulandığı deney grupları ile klasik yöntemlerin uygulandığı kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanları ortalamaları arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Başka bir ifadeyle problem çözme yönteminin Sosyal Bilgiler dersinde, öğrenci başarısı açısından daha etkili olduğu ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Yaptığımız gözlemler sonucunda anlaşılmıştır ki, problem çözme yönteminin ilk kez uygulayan öğrenciler başlangıçta yöntemin uygulanmasına yönelik güçlüklerle (zaman, değerlendirme, yarışma heyecanı vb.) karşılaşmakta, ancak zamanla bu güçlükler ortadan kalkmaktadır.

Öğrenciler problem çözme yöntemini beğenip, ilgiyle karşılamakta ve %90'ların üzerindeki bir kısmı yöneme devam etmek istediklerini belirtmektedir. Öğrenciler etkin olarak öğrenmeye katılmakta, grup ödülleri almak için daha çok motive olarak grup amacını gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar.

Son olarak öğrenme öğretme süreçlerinde umut verici bir yaklaşım olarak dünyada hızla gelişen öğrenci merkezli öğretme yöntemlerinin eğitim sisteminde önemli bir sorun olan öğrenme öğretme süreçlerine belirli bir ölçüde etkinlik kazandırabileceğini, yöneme ilişkin yeni uygulamalara girişmenin yararlı olacağını söyleyebiliriz.

Öneriler

Bu deneysel çalışma, kendi sınırlılığı içerisinde problem çözme yönteminin, klasik yöntemlerle yapılan Sosyal Bilgiler öğretiminde öğrenci başarısı yönünden daha etkili bir yöntem olduğunu ispatlamış bulunmaktadır. Araştırma bulguları ve araştırmanın yürütülmesi sırasında gözlenen durumların ışığı altında; bu yöntemin ülkemizde etkili bir şekilde tanıtılıp, kullanımı

alanlarının yaygınlaştırılması ve yapılacak araştırmalar konusunda bazı önerilerde bulunmakta yarar vardır.

Problem çözme yönteminin ülkemizde yeteri kadar tanınmadığı söylenebilir. Araştırma sırasında yapılan kaynak taramasında yönteme ilişkin Türkçe kaynağın az olduğu hatta bu kaynaklarında çoğununda yeterli olmadığı görülmüştür. Bu yöntemin ülkemiz eğitim çevrelerin de yeterli bir şekilde tanıtılması amacıyla, problem çözme yöntemine genel öğretim yöntemi ve özel öğretim dersleri kapsamında etkinlikle yer verilmeli, öğretmen ve öğrenciler bu yöntem konusunda bilgi ve beceri sahibi olmalı, ilgili eğitim kurumlarında bu yönteme ilişkin konferanslar ve seminerler düzenlenmelidir.

Yöntemin tanıtılması ve değişik şartlarda etkinliğinin ne olduğunu belirlemek amacıyla, değişik coğrafi bölgelerde, farklı öğretim kurumlarında, çeşitli derslerin öğretiminde problem çözme yönteminin uygulanmasına imkan sağlayan projeler oluşturulup, okullar saptanmalıdır. Bu çalışmalarda elde edilen veriler ve sonuçlar; ilgililerin katılacağı bilimsel toplantılarda tartışılıp sonraki uygulamalar için ilkeler saptama yoluna gidilmelidir.

Araştırmada kullanılan problem çözme yönteminde oluşturulan küme grubu öğrencileri, aynı konu içerisinde farklı problemler seçmektedirler. Her küme grubundan aynı problemi ele alan öğrenciler bir araya gelerek problemi araştırmakta elde ettikleri bulgularla sınıf karşısına çıkarak bulgularını sunmaktadırlar. Bu etkinliğe daha fazla zaman ayrılırsa öğrencilerin dil gelişimleri, özgüvenleri pekişecektir.

Bu araştırmaya bir yıl içerisinde toplam 27 ders saati ayrılmıştır. Bu sebeple konularla ilgili eksikliklerin giderilmesinde daha fazla süreye ihtiyaç duyulmaktadır.

Küme çalışma yöntemi ülkemiz eğitiminde üzerinde önemle durulan bir öğretim yöntemidir. Küme çalışmalarının daha etkili olmasını sağlamak için problem çözme yönteminden yararlanılmalı, böylece öğrencilere grup şuuru aşılaraq sorumluluk alma duygusu geliştirilmelidir.

Problem çözme yöntemiyle ilgili olarak eğitim hemen her düzeyde başta okul idarecilerine ve öğretmenlere yönelik olmak üzere seminerler, hizmet içi eğitim etkinlikleri düzenlenmelidir. Bu etkinliklerde görevlendirilecek eğitici personelin yetiştirilmesi için yurt içi ve yurt dışı imkanları sağlanmalıdır.

Geleneksel okul şartlarında problem çözme yöntemleriyle öğretim yapılması halinde; bu okula özgü, sınıf düzeni ve zamanlama yönünden yöntemin gerektirdiği biçimde, öğrencilerin daha serbest hareket edebileceği öğrenme imkanı sağlayacak düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Bu yöntemle öğretim yapacak öğretmenin yöntemin niteliği hakkında bilgili kılınması, uygulamanın yürütülmesi konusunda kolaylık sağlayacaktır. Bu yöntemle yapılan, öğretimde geleneksel öğretmenlik değişmektedir.

KAYNAKLAR

Binbaşıoğlu, C. (1974). Öğretmen Metodu ve Uygulama. Binbaşıoğlu Matbaası, Ankara.

Demirtaş, A. ve Bort, J.L. (1997). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim “Kaynak Üniteler” YÖK Öğretim Dizisi. Ankara.

Erden, M. (1998). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Akım Yayınevi, Ankara.

Kalaycı, N. (2001). Sosyal Bilgilerde Problem Çözme ve Uygulamalar (yayınlanmış doktora tezi), Gazi Kitapevi, Ankara.

Nas, R. (2000). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, 1. Baskı, Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa.

Özden, Y. (1999). Öğrenme ve Öğretme, 3. Baskı, Regan A Yayıncılık, Ankara.

Yılmaz, Ö. (2002). İlköğretim Beşinci Sınıflarda Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Problem Çözme Yöntemi. Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Erzurum.